

B i d r a g

till

SVENSKA SKALDEKONSTENS HISTORIA.

A f h a n d l i n g

som med vidtberömda Philos. Facultetens
tillstånd

under inseeende af

MAG. PEHR DANIEL AMADEUS ATTERBOM

Professor i Ästhetiken och Vitterheten, Ridd. af K. N. O.
En af de Aderton i Svenska Akademien,
Ledamot af åtskilliga Lärda Samfund

för

Philosophiska Graden

utgifves

af

CARL JOHAN KÄLLSTRÖM

af Vestmanlands och Dahla Nation

och offentligen försvaras
på Gustavianska Lärosalen d. 10 Juni 1845

p. v. t. f. m.

9.

UPSALA 1845.

Wahlström & Låstbom.

de sömnlösa nätterna och andra ensamma stunder näst före Pultava-slaget, sitta vid sin säng för att med förtäljande af riddar-romaner, götiska kämpasagor, féehistorier föra hans själ till en gladare verld från den värk, den ledsnad och väl äfven de oroliga tankar, hvilka då belägrade den ända dittills Oöfvervunne. Hultman hade varit tillstädes vid hans Föräldrars bröllopp; antagits i hoftjenst 1684, och från 1694 varit hans egen lakej; passat upp vid aftonmältiden den 13 April 1700, efter hvilken Carl afreste från Stockholm i en slup till Carlberg, samt derifrån följande morgonen vidare till Kungsör och Carlserona; sedermera följt honom i oräkneliga äfventyr; fick längre fram i Bender-Kalabaliken fäkta vid hans sida; och hade slutligen den nåden, att "upp-bära mat för H. M. uti Approchererna" vid Fredrikshall

---

Carl XI:s död på Stockholms Slott Påsketiden 1697, öfver Stad och Land så svåra förökades, i alla Stockholms gator och landsorter, med *grassatin* natteskri, slagsmål, öfvervåld och orätt. Fast Konungen då strängeligen lät förbjuda och publicera, det alla bibehålla måtte den gyllene freden: lät ändå ingen i de nästföregående åren intill 1700 rätta sig; utan Guds vrede öfver synden förorsakade då vår milde och nådige Konung i barnesk sig att ikläda, och uti aderton års blodigt krig sig inveckla; vårt kära fädernesland till mycken gråt, elände och veklagan. Dock likväl tillät den högst rättvise, milde och nådige Konungen icke de många blodtörstige fiender in uti vårt syndiga fädernesland att inkomma; utan med Guds hjälp sin stora talrika armée ut i andra konungariket med sig kallade, och det under så många förenämnda år, med så många underbara skärmytslar, bataljer och segervinningar, dem jag icke tusendedels förmår anteckna, som alla rättsinte uti hjertans betänkande lemnas att öfverväga och eftersinna".

samma afton han blef skjuten, och nästan omedelbart före olyckshändelsen, — nämligen emellan kl. 8 och 9. Rörande är att läsa, huru Hjelten, återkommande från en efter vanligheten segerrik skärmytsling, men med det i foten så högst olägligt erhållna sår, som vardt sista och afgörande orsaken till nederlaget vid Pultava, blef af samme gamle tjenare, hvars armar och knän ofta burit honom såsom barn, nu från hästen inburen i sin sängkammare och lagd på sjukbädden. Alltsedan, fortfar denne, "måste jag stadigt vara vid handen under Dess sjukdom"; och nu vidtog änyo hans under Furstens barnår med ära beklädda sagoförtäljar-tjenst.

"Under en så svår värk", säger han bland annat, "befallte H. M. i nåder mig berätta beskrifningen om Vestgöta Konung Götriks tvenue äkta söner, Prins Asmund och Kettil: då Kong Götrik efter en hjort jagade in uti Carls-skogar så långt, att mörkret förtog vägen och Konungen måste ge skall; råkandes så efter ett hundagäll till ett vidrigt torp uti Håla-skogen. Emot ett år derefter lät Kong Götrik ifrån bemälta torp och utur den mörka skog hämta sin späda Son, gifvandes honom namnet Prins Rolloff; och höll honom sedan tilika med sina äkta söner uti alla Exercitier; den ock dem vida öfvergick uti strider och alla prinseliga öfningar. Vid åren anhöll han hos Konungen i Upsala om dess dotter Prinsessan Thorborg, som sig i karl-habit utgaf, och för en tapper Prins uppå Carlskoga slott i Vestmanland; bekom ock fadrens ja, om han allena kunde vinna dottrens.

”Der blefvo nu Prins Roloff med bröder och armée, under hennes vallar, med några stormningar bortbrände och afskällade: dock omsider bekom han med storm både vallar och slott, och med stor triumf lefvererade Prinsessan till Konungen dess fader i Upsala; som strax derpå lät göra för sin konglige måg och dotter ett kosteligt bröllopp. Derefter antogo Vestgötarne Roloff, i dess fader Götriks ställe, till Konung. Uppdragandes han till sin Drottning Thorborg riket och regeringen, drog han med sina bröder uppå en skärgårdsflotta, uppbyggande seglen åt Ryssland; och der för sin broder Prins Asmund värfvade en annan Prinsessa. Under vägen i sjön, vid Rjitusara, förorsakade en oförliknelig stor Rese och Jätte en stark storm, som förskingrade Kong Roloffs skeppsflotta; men honom, dess bröder, folk och skepp förde stormen, efter jättens vilja, till ön Rjitusara. Men der tog Kong Roloff det namnkunniga, svåra, tunga svärdet Risanötet: dermed högg han den trollfulle jätten till döds, och sedan, efter mycket äfventyr och fångenskap, vann omsider Prinsessan, sin bror till czarinna och sig till svägerska; tagandes se'n med sitt Risanöt afsked; och på hemresan i sjön möter sin Gemål Drottning Thorborg med en stor hopsamlad skeppsflotta, i mening att revangera på Ryssarne den tappra sin allrakäraste Kong Roloffs död; men der vändes hennes stora sorg i glädje hem igen. Derefter uträttade Kong Roloff många, förträffliga, manliga äfventyr med sitt Risanöt uti Danmark, och under de

Danska Öjarne intog och nedergjorde många skadeliga stora Jättar; och äfven desslikes uti England gjorde sig så namnkunnig, att hela landet hållit honom uti hög vördnad. Blifvandes han omsider uti stiftet Bremen död; och äro ännu i dag hans bild, och hans svärd Risanöt, i uthuggen sten der att beskåda.

”Den här hos följande Roman måste jag ofta uti Pultava och Bender för H. M. berätta: om den store Prins Gideon af Maxibranda. Han drömde om en kostelig juvel, som betydde den sköna Prinsessan Calista uti Arragonien. Äu vidare såg Prinsen i drömmen sin fader, Kong Gubernus af Maxibranda, med en gyllene spira i handen; den han med mycken omsorg rosten afskrapade, och till beständig hög fågring för sin son upparbetade. Dervid sade han: Arragonien är mig öfver allt kär: men i verlden är en juvel, som kallas Calista; den är dig, min son, kärare än hela verlden. Fred har jag slutit i alla mina dagar; men Du begynner ofred med många: ofred med röfvare och rebeller, med lejon och leoparder, med eld och vatten; ja, verlden lärer förundra sig öfver allt hvad Du har att lida, hat, afund, förföljelse; och sist, när du lär tänka, att du visst kan fatta den juvel som du menar dig skall förnöja, så lägga sig ormar och drakar kring och emellan din del; men, efter stort arbete och möda, så får du ändteligen ditt nöje. Hvarföre Prins Gideon sin klagan på så många ställen, uti Romanen, öfver den kosteliga juvelen, den sköna Prinsessan, sin allrakäresta Calista, framtalar; nämligen:

Jag är nöjd, dock ej förnöjd;
 Jag lider qval, dock hafver fröjd;
 Jag döder är, dock lefver än;
 Jag ingen har, har dock en Vän. —

Dessa förnämliga namn äro uti Romanen antecknade: Kong Gubernus af Maxibranda, Prins Gideons fader; modren Drottningen Christbora; Kong Morandi af Arragonien, Prinsessan Calistas far; modren Drottningen Christina; Gref Proseptus; Reder Svart; Prins Toralder af Vadua, Prinsessan Theodora; Prins Amakilus, Prinsessan Medina af Gurinto; Prins Albertus, Prinsessan Caranima; Prins Novalder, Prinsessan Sobosina (Prins Gideons syster); Prins Böreman, Fröken Amadina; den starke kämpen Riddar Bast; General Olbanisum, Riddaren af Damasco, Fältmarskalken uti Arragonien; Öfver-Skattmästaren Herr Gref Lovisum; Riddaren Proseptus; Fröken Lovisa; Gref Bardo och Gref Rotring; dertill Kongen af Romadonien, Kongen af Solabonien, Kongen af Aramunda. — Denna roman är mig på Svenska på hundrade ark bekant; men skall vara på Fransyska fem tomer vidlyftig.

”Skulle någon afundsjuk framkomma och säga: intet har Konungen hört på så enfaldiga dikter! så kan ej annat svaras, än: det är saant, allt hvad anfördt är.

De lära vara all verlden bekanta, den tappre och högwise Konungens mångfaldiga bedrifter: han uppfri-skade sin armée med många exercitier, vann bataljer, intog mång land och fästningar. Förutan allt annat, som berättas hör, är det visserligen värdt att anföra,

att den Högstsalige Konungen var en gudfruktig Konung; en stor och hög *architectur*, att på allt sätt anlägga fastningsverk, vallar med skansverk, bastioner och defensioner; samt till sin armées conservation uti främmande länder, till evärdelig åminnelse, lät inrätta hela milslånga bryggor öfver djupa moraster och strömmar, och gick de vägar, som ingen Potentat tillforen med så stor armée framkommit; allt till vårt kära fäderneslands, Sveriges, evärdeliga beröm och åminnelse. H. M:ts höga Person gjorde allena fienden mera skräck, än som 10,000 tappre soldater med allart*) gevär. Vid högqvarteren lät H. M. bygga stora stenhus, med många ansenliga kostbart meublerade logementer: såsom uti Bender, staden Demotika, Stralsund och Lund i Skåne; med mera, som ens förstånd ej förmår rätteligen anföra och utgrunda, så om detta, som de mångtusende omsorger H. M. bar till vårt kära Sveriges beröm. Men icke dessmindre gaf H. M. sig i nåder tålmod, att tala, så väl med den fattige, som rike; ja, han befalle mig ej en, utan åtskilliga gånger berättat Kong Roloffs historia och Prins Gideons och Prinsessan Calistas roman. Min äldriga och darrande hand förmår ej tusendedelen anföra af hvad jag ville; men jag ändar nu detta, förfogandes mig till att vidare uppteckna det min' ögon sett och mina händer handterat; — som, ibland allt annat, var de svåra blessurer i H. M:ts vänstra fotblad, der så många ben af värk utpressades".

---

*) Uert.

Dessa äro de bägge profstycken af den gamle kammartjenarns och taffeltäckarns berättelser, dem han sjelf, utdragsvis, meddelat. Den aktningvärde Utgifvaren af de Handlingar, ur hvilka vi här dem anført, har beledsagat dem med ett par träffande anmärknin-
gar. I afseende på sagan om Rolf Götrikson, och Carl XII:s nöje vid dess åhörande, säger han: "Det är, må-
hända" (rättare: tvifvelsutän), "en märkelig underrät-
telse, som här lemnas läsaren; och stadgar betydligt,
hos forskaren, öfvertygelsen om den höga harmoni"
(rigtigare: om det innerliga och rika anlag till en hög
harmoni), "som rådde i denna hjelte-natur, hvilken för
sent utgick af moderlifvet, och var nu egentligen blott
att anse för en flamma, kort och klart uppblossande
ur fallaskan af Sagoåldern. Det föreföll åtminstone
Utgifvaren rätt angenämt att förnimma, huruledes Carl,
långt skild från fäderneslandet, lät dess hjertesagors
språk dämpa sårens sveda och skingra de moln, som
verkliga bekymmer och anade förluster hopat kring
hans sjukläger". — Men han tillägger: "sjelfva sa-
gans innehåll kunde på rätt ställe, bättre än här,
inhämtas; icke destomindre har man bibehållit det an-
förda till prof af den gamle berättarens enkla och allude-
rande föredragningsätt". Det har dervid undfallit denne
Utgifvares eljest skarpsynta blick, att i Hultmans sätt
att förtälja Rolfs saga företer sig ännu en omständighet
till, som för Sveriges vitterhet och sagohäfder är af
icke ringa vikt. Det förråder nämligen, genom hela

sin beskaffenhet, att i Hultmans barndom måste hafva funnits ett slags inhemsk redaction af denna saga, en mundtligan fortplantad tradition, oberoende af den isländska uppteckningen eller ombildningen; hvilken sednare tvifvelsutan är, hvad Utgifvaren menat med "rätta stället". Kanske vill man erinra, att Verelii försvenskning af denna sistnämnda hade i tryck utkommit under Hultmans ungdomstid, samt att han derifrån, så godt han kunnat påminna sig och fyllande luckorna med egna uppfinningar, hämtat det hufvudsakliga af hvad han sedan på fri hand föredrog. Till svar länder, att just i sjelfva hufvudsakligheterna äro afvikelserna för många och för stora, för att ej låta oss skönja, eller åtminstone ana, ett upphof sådant vi det ofvanföre gissat. Detta kan ganska väl sammanbestå med det "alluderande", som ej kunnat undgå Utgifvarens uppmärksamhet, och som likaledes röjer sig i berättelsen om Prins Gideon; hvarom han ganska riktigt yttrar: "tillika med den föregående, tyckes den med flit på flera ställen vara så förtäljd, att Konungen, under åhörandet, nödvändigt måst göra tillämpning på sig sjelf; hvarigenom interessen därför naturligtvis skulle ökas". Ser man nogare efter, så skall man jemväl upptäcka, att den trogne tjenarens allegoriska anspelningar äro ingalunda blott smickrande; det framskymtar, att de voro lika mycket, om ej mera, af en rådande och varnande syftning. Förstod Hjelten dem icke? eller låtsade han att icke förstå dem? Det sista är troligast. Vare der-

med huru som helst: så är det dock (och förblifver alltid) ett skådespel, på engång vemodigt och gladt, att se honom, i solnedgången af sin segerlycka och under den följande skymningen, vid Pultava först och i Turkiet sedan, vända sig från sjelfva Curtius och Cäsar för att söka vederqvickelse i en förnyad barnsligt oskyldig uppfattning af den Sago-poesi, hvars verld utgjorde hans sanuskyldiga hembygd.

Lyckans dag hade han fåviskt begagnat; vi kunna ej neka det, om vi än aldrig så gerna ville. Olyckans kom — med den dystra morgonrodnad, som den 27 Juni 1709 uppglänste öfver Pultava-fälten.

*Venit summa dies et ineluctabile tempus
Dardania. Fuimus Troes; fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum.*

”Den djefvul, som hade rådt hittills” (Pipers ord om Rehnsköld), rådde äfven nu; och utgången blef der- efter. Sedan han först tillrådt vågspelet af tåget åt Ukrän, och derefter afrådt att invänta Lewenhaupt, samt derigenom, i det närmaste, förebyggt hvarje möj- lighet till det bättre skick, som detta tåg ändock, o- aktadt både Konungens och Mazeppas sjelf-illusioner, kunnat erhålla: krönte han sitt verk med det ursinniga sätt, hvarpå han vid Pultava förde öfverbefälet; och hvarmed han ryckte ur Lewenhaupts händer den se- ger, som denne, i trots af hela hans tillställnings vanvett, ännu var på vägen att vinna. Ruappast haf- va Svenskarne någonsin ådagalagt så lysande rön af mod, ståndaktighet och personlig öfverlägsenhet, som

just i den verldsberömda drabbning, der Sverige störtades från sin i ett århundrade innehafda höjd af Nordens principal-makt. Den förvandlades till nederlag, på intet vis genom Czarens öfvervigt i manskap och artilleri, än mindre genom hans eller hans generalers krigskonst, utan endast derigenom, att Konungen af sitt svåra fot-sår hindrades att sjelf anföras, och att en af de både tappreste och krigserfarnaste lärare, som jorden burit, nödgades, i brist af allt förnuft hos tillförordnade överbefälhafvarn, slåss division för division, regemente för regemente, flock för flock, nästan man för man, utan ledning, utan sammanhang. Hade de än samtliga "så gjort sin skyldighet, som den lille Prinsen" *), — d. v. s. gjort lika öfvermenskliga under af tapperhet, som han (sådant hette på Carls språk helt enkelt, att "göra sin skyldighet", eller ock "göra sin flit"): näppeligen skulle ändock, under slika förhållanden, någon seger i det hela kunnat vinnas; oaktadt den på nyssnämnda förutsättning grundade motförsäkringen af Carl sjelf, som i det längsta ej ville höra på det örat, att slaget förlorats genom den inbiliska sjelffrådigheten eller orådigheten hos densamme

---

*) Prins Max Emanuel af Würtemberg, Carls älskling och själs-tvillingbroder, — af honom vanligtvis kallad "lille Prinsen". Fången vid Pultava efter ett så utomordentligt, så Rolands-lik motstånd, att Ryssarne togo honom för Carl XII sjelf och förde honom såsom sådan till Czaren, dog han tre månader derefter, i en koja i Volhynien; vid en ålder af — tjugu år och sju månader!

Rehnsköld, för hvilken han i många år hyst ett oinskränkt förtroende *). Det vissa är mellertid, att ännu vid Perevoloczna hade ett ärorikt försvar varit möjligt; — så litet var Svenska hären förstörd vid Pultava, och så föga imponerande befanns den Ry-ska hären, vid närmare åsyn, just i det ögonblick då man för den sträckte gevär. Det visade sig ganska snart, att det skenbart förtviflansfullaste beslutet hade varit det klokaste. Temligen allmänt kommo de oädelmodigt behandlade kvarlevorna af denna här till den öfvertygelse, som hystes af mången innan ännu alltså erkännande var försent: att i sista stunden ett segrande genombrott hade låtit sig verkställas; och att jemväl i värsta fallet ingenting värre kunde dem vederfarits, än dem sedermera vederfors. Ojemförligt lyckligare lott, att falla med ära! Och en strid, som kunde förskaffat rådrum till räddning, kanske till och med afgjort den, — var den verkligen blott dröm? Lewenhaupt ansåg den så **): och var dessutom för litet

---

*) Gyllenkrok sade honom likväl sanningen. — Efter Konungens återkomst till Sverige hade Grefvinnan Rehnsköld, känd för lika mycken högdragenhet som hennes man, den fräckheten att förebrå honom dennes fångenskap, och tillade: "slaget vid Pultava har gjort Rehnsköld gråhårig". Carl svarade blott: "och mig flintskallig".

***) Desto mindre förtänka vi Lagerbring, och alla med honom likatänkande, samma åsigt. Lagerbring yttrar: "De, som intet varit närvarande vid Capitulationen, inbillade sig, att Lewenhaupt kunnat slå sig igenom. Men om så vore, hvart skulle de sedan tagit vägen, der Ryssarne intet kunnat hinna

populär bland de troppar, hos hvilka han nu befann sig. Hade denne vördnadsvärde man, i sedlig renhet så högt öfverträffande Banér, vid detta enda tillfälle ägt en Johan-Banérs-själ! Men lika säkert, som att Lewenbaupt hade varit rätte mannen att "föra våra runor" vid Pultava, är ock, att Stenbock hade varit

---

dem"? En motsatt åsigt är främställd i den ypperliga andra delen af "Lundblads Carl XII:s Historia" (en del, som i hvarje afseende är den förra öfverlägsen). Ingendera har likväl dragit sig till minnes följande (i "Gezelii Biographiska Lexikon" intagna) vittsord af en bland de just vid Capitulationen närvarande Carolinerne, en Capitain Pilgren: "Vid Dnieper-strömmen stod den öfverblefna hopen, och deribland den yppersta kärnan af Sveriges Ridderskap och Adel; så stark och dryg, att den kunnat göra ett eftertryckeligt motstånd och med heder och seger ännu komma derifrån. Det hade ej behöfts många ord, att tända deras hjertan i låga och förmå dem att försöka taga segren ur sina fienders händer, eller ock, sedan de i fiendens blod hämnat sin död, med större heder för fäderneslandet och drygare saknad för fienden, dö uti sina vapen. Hären väntade befallning hvad den skulle göra, nöjd att våga allt i verlden för sin frihet: när, till allas förundran och obeskrifliga harm, utropades, att de voro krigsfångar. I Ryssarnes händer lemnades då öfverlevforna af hela Sveriges dräpeliga krigshär, som under förra Konungar var upprättad, och så utkorad, att Europa ägde den ej bättre. De kämpar, som under den segersamme Carl XII lagt betsel på en del af Europa, och voro för sina segrar vördade af alla de folk, som kände Sveriges namn, blefvo nu såsom slagtefår i ulfvamunnen inkastade, till död och trældom sålde". — Liknande omdömen af andra vittnen (t. ex. af G. A. Piper), hos Ennes, saknas icke. — Pilgren (efter hemkomsten Major vid Östgöta Fotfolk) tillbragte tretton år i Siberien, "kastade der på papper sina reflexioner öfver källorna till sitt fäderneslands iråkade olyckor, och samlade dem sedan till ett verk, som han kallade: Det i sitt nederfall lutande Sverige".

mannen att föra dem vid Perevoloczna. Här, der vi ej skrifva Carl XII:s krigs-historia, vilja vi ej uppehålla oss vid detta sorgliga ämne vidare än med den anmärkning: det, som gjorde för Konungen tänkbart att öfvergifva sin här, var icke någon genom själs- och kropps-lidande förändrad sinnesart. Voltaire har påstått detta *); men med ogrund. Hade han icke nyss sett en batalj förloras oakadt sin närvaro, hufvudsakligen i följd af sin oförmåga, att, så svårt sårad som han var, sjelf omedelbart anföra sina "blå gullgossar"? Man må vara fullt förvissad: i annat fall hade han aldrig gifvit vika för Lewenhaupts knäfall och sina samtliga Generalers böner, att han måtte i säkerhet sätta sin person såsom det enda, hvarpå hoppet om Sveriges — och om deras egen, änskönt dröjande — räddning kunde hvila. Huru skulle han icke eljest nu, med ändock någon liklighet af lycklig utgång, hafva äfventyrat det försök, som han längre fram, utan all sådan liklighet, äfventyrade vid Bender? Han påräk-

---

*) "*Cependant les restes de cette armee etaient des Suédois, et ce roi vaincu était Charles XII. Presque tous les officiers croyaient qu'on attendrait là de pied ferme les Russes, et qu'on périrait ou qu'on vaincrait sur le bord de Boristhène. Charles eût pris sans doute cette résolution, s'il n'eût été accablé de faiblesse. Sa plaie suppurait, il avait la fièvre; et on a remarqué que la plupart des hommes les plus intrépides perdent dans la fièvre de la suppuration cet instinct de valeur, qui comme les autres vertus demandent une tête libre. Charles n'était pas lui-même. Cest ce qu'on m'a assuré, et qui est plus vraisemblable. On l'entraîna comme un malade, qui ne se connaît plus*".

nade, att Lewenhaupt skulle handla så; och hade derom tillkännagifvit sin mening.

Nog: i olyckan, som i lyckan, förblef Carl XII orubbligt — sig sjelf; och hans Hultman — likaledes. Liksom förut, är denne öfverallt på sin plats vid Hjeltens sida, eller i hans fotspår. Än vandrar han bak-efter sin Konungs bår "med Medicamenterna och Silfverbägaren" *) mellan hvinande kulor och svärmande Kalmucker, samt förskaffar sig en tredje häst, sedan två blifvit honom undanskjutna; än aftorkar han med sitt armläde bloden af Konungens fot och tillknyter dess lösgångna, "i oreuligheten släpande" bindlar; än ihophinder han med rep de sönderskjutna bår-kar-marne **); än, då omsider båren måste "blifva midt uti moraset qvarstående" ***), lyfter han Konungen

---

*) Denne (beskrifven såsom "en halfstops dricksbägare af silfver, förgylld"), spelar i det Hultmanska Epos en stor role; hjelten tömmer honom flitigt, i med- och motgång; men annan dryck, än vatten, tilläts han aldrig innehålla.

**) "Ja visserligen", säger han, "var det Gud, som beskyddade den Sal. Konungen ifrån de många stycke-kulor, som flögo kringom H. Maj:ts bår, hvilka drabbade dem, som före, efter och kring båren voro; tagandes kulorna bort min hästs rygg och mina kläder; ja! jag blef öfverallt med blod sprutad af de döendes; dock gaf Gud mig friskt mod, ty jag såg icke utan hjertans rörelse, huru oförfäradt H. M. commenderade; tagandes Gud mig fri för de mångtusende fiendens kulor, så att jag, med helsan och en helbregda kropp, fick uppvakta H. M. min allernådigste Konung".

***) Den fick sedan smycka Czarens triumf-intåg i Moskwa. Bland åskådarne gjordes dervid den anmärkning, att "om Czaren i ett lika tillstånd med Konungen förlorat bataljen, så hade man aldrig funnit någon sönderskjuten bår efter honom".

från den upp på Carl XI:s frejdade häst Brandklipparen, och från denne åter i General Mejerfelts vagn, som äntligen tillåtes bortföra honom ifrån slagfältet; än bär han honom ur vagnen på en tältstol, der han, efter att på sitt knä ånyo ha förbundet hjeltefoten, till sin hjerteglädje hör honom öppna munnen till de orden: "nu är det kl. 2 på eftermiddagen, skaffa mig något mat!" och lyckas upptäcka en frälsad köksvagn, ur hvars förråd han framsätter ett par assietter kallkyckling, tillika med silfverbägarn ifyllt ur en springkälla; än, då Ronungen och Lewenhaupt under hela natten mellan den 30 Juni och 1 Juli studera en charta öfver trakterna mellan Pultava och Turkiet, fröjdar han sig att en utväg ur det fördömda Ryssland ännu finnes, och flyter dagen derpå — med silfverbägarn — öfver Dniepern i helt trösteliga tankar*); än rider han hurtigt, oftast väl halfva milen ensam, omkring på de "Saracenska hedarne, i en torr och torstig brännhetta, bland högt gräs, små körsbärsbuskar, många harar och inga brunnar, för att utur dammar och pussar, igenom en serviette, med bemalte silfverbägare uppösa vatten uti en

---

*) Till och med utbristande i vers:

En dunkel dag ibland vår sol betäcker;
 Dock, efter dimma, klarnar åter upp.
 Si, Himlen blid sin nåd oss åter räcker:
 Vår Himla-Kung ses ha till honom hopp.

Du, som hans fiender förjagat,
 Hjelp, att han än den nåden får!
 O Himplens Gud, som allting lagat,
 Stå Carol bi i detta år!

silfverflaska om tre kannrum, så att H. M. med derhos varande Excellencer och Fältherren Mazepa måtte dricka"; än förnimmer han i öcknen, af den mötande Europeiska och Svenska Posten, tidningen om Hertiginnan Hedvig Sophias död, men sätter, liksom alla de andra, ett insegel på sin mun, att Konungen ej deraf må oroas*): alltid och allestädes är han densamme, tillhands, påpasslig, rådig, och (med ett ord ur hans eget språk) allart. Mången af sällskapet stupar under vägen af hetta, törst, hunger, sjukdom — han begrafver dem; andra, dignande af matthet och stannande för länge att hvila, bli de efterjagande Ryssarnes fångar — han beklagar dem; sjelf följer han sin "Carol", oförtröttlig som han, i hälarne, lik en välgörande tjensteande. Ändtligen ser han honom räddad på Turkiska området, mottagen af dess förunderliga folk och Paschar med den djupaste vördnad, ja, med allmänlig hänryckning; anlända till "den namnkunniga staden och fästningen Bender" **); uppslå sitt läger derutanför vid "den stora, breda Dniesterströmmen, uppå en schön och ljuflig ängd och lusteplats, derest öfverallt var icke allenast mycket högt gräs och blommor, utan ock allehanda frukter, med stora, höga, hvita och svarta mullbärsträn".

---

*) Enligt andra underrättelser, var denna tidning ankommen redan till Pultava nyss före slaget; men, å Pipers inrådan, i dåvarande belägenhet icke framförd.

***) Hvars "Pascha Achmet, på sin Kejsares vägnar, sig mycket inför H. M. ödmjukade".